

*Л.О. Кобанець,
Т.Л. Овчаренко*

ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ

Інноваційні напрями у рекреаційній діяльності потребують значних капіталовкладень, оскільки вони пов'язані із застосуванням нових технологій, а це у свою чергу пов'язано з дорожнечою перебування у такому закладі. Але ми вважаємо, що технологічний прорив у цій сфері конче потрібен Україні, якщо робити ставку на розвиток такої прибуткової в усьому світі галузі, як рекреаційна, що в нашій країні і сьогодні знайдеться достатня кількість заможних людей, які зможуть дозволити собі такого роду відпочинок. А на перспективу: зі збільшенням процентної кількості середнього класу серед населення країни ймовірно поступове збільшення кількості закладів інноваційного типу. Ними можуть бути цілорічні криті аквапарки, які практично знімають питання відпочинку на воді у холодний період року, дещо нівелюють різницю між літньою та зимовою відпустками. З іншого боку, вони дозволяють поєднувати літній та зимові види активного відпочинку.

Ця тема в Україні вперше висувається для обговорення здійсненності цього проекту й деталізації фінансово-інвестиційного та технологічних аспектів.

Мета статті – довести до широкого кола читачів ідею інноваційного розвитку рекреаційної сфери в Україні.

Пропонований рекреаційний комплекс: цілорічний критий аквапарк із замкнутим циклом. Параметри рекреаційного комплексу (орієнтовно): площа 2,5-4 га; місткість 500 сімей (2 тис. осіб); вартість реалізації проекту – 120 млн.

євро; для сімей із доходом 500+ євро на місяць. Повний заїзд 20 днів.

Ідея проекту виходить із потреб регіону Донбасу і країни в цілому в наповненні ринку рекреації послугами.

Абсолютно новим у структурі українського бізнесу є будівництво критих аквапарків підвищеної пропускнуої спроможності в поєднанні з великою кількістю водних атракціонів.

Реальність ідеї оцінювалася за такими показниками: створення нового сегмента ринку; ефективність використання капіталу; конкурентоспроможність запропонованого проекту; обсяг послуг; можливість виходу на інші ринки.

Спонукальними мотивами виникнення ідеї створення проекту є:

1. Неприятливе екологічне оточення на сході країни.
2. Важкі умови праці в металургії та вугільній промисловості.
3. Наявність природних рекреаційних ресурсів, що включають: чисте море, водоймища та пляжі, гарні ландшафти, лісові насадження, цілющі унікальні властивості мінеральних джерел, грязей і рапи й екологічно чистого повітря.
4. Зайвина кваліфікованої робочої сили.
5. Географічне розташування країни.
6. Можливість розміщення рекреаційних об'єктів на значній віддаленості від промислових підприємств.
7. Майже повна відсутність конкуренції у цьому секторі бізнесу.
8. Відносна дорожнеча курортів Євросоюзу та інших країн для туристів із Росії, України й Білорусі, які

потрапляють на ті курорти чартерними рейсами.

9. Ускладнення міжнародного стану, тероризм у Євросоюзі та світі в цілому.

10. Близько 900 млн. євро, що вивозяться на рекреацію за кордон з України.

Ми визначили мету проекту виходячи з функціональності; масштабності; екологічності; прибутковості.

Функціональна спроможність проекту була визначена за економічним, екологічним, соціальним, організаційним та технічним напрямками.

Технічна спроможність проекту не викликає сумніву, якщо застосувати устаткування, що пройшло випробування часом і практикою. Пропонується використовувати устаткування тільки відомих зарубіжних виробників. Вітчизняне устаткування призводить до мікротравматизму, надійність атракціонів низька й дорога в обслуговуванні.

Організаційна спроможність проекту пов'язана з удосконаленням організації взаємодії системних блоків на рівні проекту (проекткування → будівельно-монтажні роботи → установка технологічного устаткування → матеріально-технічне забезпечення → реалізація послуг).

Масштаб інвестиційного проекту та етапи його здійснення:

Перший етап (3-6 міс.).

1. Будівництво цілорічного аквапарку із пропускнуою спроможністю до 2 тис. чол. у добу з кемпінгом та парком ігрових атракціонних розваг.

2. Будівництво придорожного паркінг-комплексу на в'їзді в аквапарк.

3. Організація туристичних маршрутів усіх видів.

Другий можливий етап (15 міс.).

Здійснюється або не здійснюється залежно від місцезнаходження:

будівництво платної поліклініки, спортзалу, очисних (каналізаційних) споруд тощо.

Проектно-організаційні стадії інвестиційного об'єкта.

Запропонований аквапарк – це масштабний критий розважальний комплекс водних атракціонів. Територія аквапарку розділена на шість функціональних зон:

1. Зона прибуття. Автостоянка і прилегла до неї територія.

2. Спільна крита зона водних атракціонів для дорослих і дітей.

3. Кемпінг.

4. Підприємства харчування в різних точках зон, окрім 1-ї та 3-ї.

5. Зимовий сад.

6. Ігрові зали для дорослих і дітей.

Від головного контрольно-пропускного пункту до атракціонів та кемпінгу ведуть широкі дороги. Проїзд автомобілем ними передбачений у принципі, але в повсякденному житті вони є пішохідними. Весь простір між павільйонами заасфальтований, і кожен павільйон легко досяжний з будь-якої точки аквапарку. Атракціони розміщені так, щоб відвідувачі були рівномірно розсіяні за всією площею. Майданчик під аквапарк планується абсолютно рівним, зелені насадження можуть плануватися на усій його площі, але по-справжньому утопає в зелені тільки кемпінг. Водні атракціони обладнані прісними душовими. Харчування забезпечується декількома кафе й ресторанами, що зручно розташовані на території атракціонів. Для любителів активного/пізнавального відпочинку за межами критого аквапарку пропонується ряд екотуристичних маршрутів, морський/річний пляжі. Особлива увага приділена дітям. Для них виділена окрема зона. Велика кількість дитячих ігрових атракціонів не дасть нудьгувати непосидючим.

На території аквапарку передбачається медичний пункт.

Здійснення проекту дозволить надати від 50 до 150 робочих місць у регіонах, де практично немає або повністю відсутня промисловість.

Економічна доцільність проекту. Прийнятний термін окупності, довговічність ідеї та устаткування, практична доцільність ідеї роблять проект економічно обґрунтованим. Масштабність проекту закладена не тільки у самому проекті, а й у його продовженні. Створення рекреаційних комплексів на території природних парків України надасть останнім інший статус.

Реалізація проекту потребує не менше €120 млн. інвестицій. Для вимірювання ефективності інвестицій застосовується такий показник, як термін окупності капіталовкладень. Проведені розрахунки показують, що інвестиції починають повертатися з першого операційного року. З урахуванням дисконтування доходів та витрат термін окупності (із перервою на 20-25 днів профілактичного ремонту щорічно) залежно від вартості устаткування буде від шести експлуатаційних років.

Тенденція розвитку бізнесу в даному напрямі. В Україні є перші прояви цього бізнесу, але нічого спільного із запропонованим проектом немає.

Перший об'єкт розташований у районі смт Чорноморське Комінтернівського району Одеської області, де сьомий рік працює оздоровчий комплекс Одеського порту з аквапарком «Посейдон». Аквапарк приймає одночасно не більше 400 рекреантів. Основа розрахунку перебування – тригодинний цикл. «Посейдон» не має можливості розширення. З експлуатаційної точки зору він розташований не зовсім вдало.

Основними недоліками є: відсутність достатньої кількості готельних місць; не передбачені альтернативні джерела постачання електроенергії; не передбачено широкої мережі реалізації послуг; відсутність окремих басейнів для плавання. Це лише оздоровчий заклад для працівників Одеського порту.

Другий об'єкт – «Блакитна затока» розташований у Криму неподалік від Сімеїзу. Цей аквапарк почав свою діяльність у 2001 р. За своєю потужністю він перший у СНД. Російський, у Туапсе, у два рази менший за масштабом та функціями. Популярність аквапарку: на автостоянці не вистачає місць для паркування автомобілів.

Третій об'єкт – аквапарк «Блакитний» у смт Сергіївка Одеської області. Сервіс, який пропонується у «Блакитному», незрівнянно різноманітніший та якісніший, ніж у «Посейдоні». Навколо мінімум на 600 км немає жодного подібного закладу. Він гармонійно вписується в інфраструктуру курортного бізнесу Сергіївки. Вже наявний комплекс працюючих готелів, санаторіїв та будинків відпочинку не вимагав залучення крупних інвестицій для його спорудження. А розташування поряд таких курортних місць, як Крайки та Кароліно-Бугаз, роблять аквапарк у Сергіївці ще привабливішим.

Четвертий аквапарк був відкритий у 2003 р. у м. Судак.

П'ятий – на озері Тельбін, поблизу Києва, під назвою «Аквапарк».

Виділені території під аквапарки у районі Труханова острова й ухвалено рішення щодо будівництва аквапарку «Старе русло» у м. Святогірськ.

От і все, що є в Україні на 47 млн. населення. Крім того, усі названі аквапарки – відкритого типу, тобто сезонні.

Із точки зору екології рекреаційна діяльність є одним із видів

природокористування. Вона вимагає залучення природних ресурсів. При цьому утворюється особливий вид краєвиду – рекреаційний. У багатьох розвинених країнах території, що використовуються для рекреації та туризму, займають третє місце за площею після сільськогосподарських та лісових. Швидкі темпи розвитку рекреації та туризму роблять рекреаційне використання земель конкурентоспроможним та перспективним. Спільно із сільським та лісовим рекреаційне використання територій створює фон, на якому розвиваються й інші види діяльності. У ряді місць створюються культурні ландшафти: курортні зони, пляжі, лісопарки, де рекреація є основною.

За екологічною оцінкою згідно із міжнародною класифікацією проект відноситься до категорії «В» (туризм).

У рекреаційній зоні природних парків моніторинг впливу запропонованого будівництва аквапарку на навколишнє середовище складається з:

оцінки сучасного екологічного стану існуючого природно-ресурсного потенціалу зони та її найвразливіших компонентів;

інформації про характер і масштаби впливу на навколишнє середовище рекреаційної діяльності;

укрупненої оцінки екологічних та соціально-економічних наслідків та можливості мінімізації негативного впливу;

виявлення та обліку суспільних інтересів щодо діяльності, яка планується;

визначення альтернативних варіантів реалізації проекту з урахуванням результатів експертної оцінки негативного впливу та його мінімізації.

Ступінь деталізації та повноти проведення оцінки впливу на середовище визначається масивом інформації, що збирається у регіоні на конкретну територію, виділену для будівництва, і статистичного банку даних.

Після проектного аналізу та екологічного контролю рекреаційної діяльності, що планується, результати еколого-економічного обґрунтування можуть бути основою для проведення моніторингу у зоні природного парку.

Шкода навколишньому середовищу від будівництва морського/річного водозабору носить одноразовий характер, а шкоду рибпромислового потенціалу можна мінімізувати місцем розташування водозабору залежно від території будівництва: а) з відчуженої території; б) у малопродуктивній зоні; в) на глибині 3-10 м; г) включенням каналізації у міську мережу.

Раціональне планування та календарний графік робіт можуть зменшити негативний вплив від будівництва. Можна запобігти негативному впливу на навколишнє середовище через застосування матеріалів і методів роботи, передбачених нормативними актами, і дотриманням календарного графіка робіт. Це стосується використання небезпечних матеріалів, забруднення повітря, води через видалення стічних вод, хімічних речовин та будівельного сміття.

Наведений аналіз дозволяє констатувати, що запропонований проект будівництва й експлуатації критого аквапарку у рекреаційній зоні природних парків не погіршить стан природно-ресурсного потенціалу прилеглих територій; не матиме згубного негативного впливу на видовий склад, міграцію риб і біорізноманітність у зоні розташування морського/річного

водозабору; привнесе нові джерела формування екологічної та загальної інфраструктури; забезпечить реальні можливості реінвестування програм, що пов'язані з оздоровленням навколишнього природного середовища; з'явиться прецедентом розвитку екологічного підприємництва у масштабах держави.

Тим самим обґрунтовується факт розміщення критого аквапарку в межах природної території, що охороняється. Крім того, доцільно мінімізувати ступінь ризику від виникнення непередбачених екологічних ситуацій на даній території, які можуть спричинити істотні збитки. У загальному випадку для кожного конкретного об'єкта має бути вироблена оцінка, тобто проведені дослідження та надані позитивні відповіді щодо таких пунктів:

А. Екологічний стан навколишнього середовища:

1) економічний стан та географічне розташування;

2) кліматичні умови й ландшафтні характеристики;

3) ресурсний потенціал, зокрема можливі лікувальні ресурси;

4) екологічна інфраструктура об'єкта: водопостачання й каналізація.

Б. Вплив реалізації проекту на навколишнє середовище, зокрема, вибір розташування морського/річного водозабору, зміни у ландшафті.

Вплив, пов'язаний із будівництвом об'єкта:

1) від вилучення під забудову земель неорного призначення;

2) на водне середовище та біоресурси.

Вплив, пов'язаний з експлуатацією об'єкта:

1) від зміни якості поверхневих морських/річних вод;

2) на місця відпочинку/рекреації (водозабір);

3) за рахунок скупчення автотранспорту;

4) від зростання екологічного навантаження на середовище.

В. Заходи оздоровлення навколишнього середовища та зниження негативного впливу на нього відходів, водозабору та водовідведення.

Аналіз соціального стану у зонах природних парків показав реальну можливість взаємодії між проектом та його майбутніми користувачами. Дослідження підтверджують, що критий аквапарк користується підтримкою населення, що не може не сприяти досягненню мети проекту. У природних парках та курортних зонах немає промисловості зі шкідливим впливом на навколишнє середовище. Дрібні магазини, невеликі ресторани й кафе, мікробазари – це основна частина підприємницького сектору. Податки від діяльності цих структур не дозволяють місцевій владі реалізувати жодну із соціальних програм. Регіональний підхід до залучення інвестицій перетворить роботу менеджерів готелів та здравниць у пошуку клієнтів на регіональне благо. Збільшення чисельності рекреантів приведе до розвитку бізнесу, що позитивно вплине на стан місцевого бюджету.

При проведенні аналізу слід зосередитися на шести основних показниках: соціокультурна та демографічна характеристика населення у зоні проекту (кількісні характеристики та соціальна структура); організація населення: структура сім'ї, наявність робочої сили; рівень освіти; прийнятність проекту для місцевої культури; наявність підприємств комерційного й некомерційного типу; рівень доходів населення: сума заощаджень, прожитковий рівень.

Сутність запропонованого проекту: опис послуг та технологій.

Вибір майданчику, усебічний аналіз

Усвідомлення людиною багатства різноманітності природи, її уразливості, бажання зберегти її у первісному стані вимагають захисту відомих та виявлення нових територій, які перспективні для розвитку рекреаційної діяльності.

При організації природних національних парків слід урахувати особливу екологічну й естетичну цінність природних та культурних ландшафтів, їх місцеве, регіональне та державне значення і місце в національній політиці країни. Території, що виділяються під ці парки, мають характеризуватися високим ступенем збереження природних ландшафтів у поєднанні з мальовничістю, пізнавальною цінністю та популярністю серед рекреантів та туристів. Парки мають бути ізольовані від інших територій. Це усуває вплив антропогенного чинника. Створення національних природних парків дозволяє замінити стихійне їх використання таким, що управляється, і створити необхідні умови для відпочинку й туризму. Особливої привабливості сьогодні набули біосферні заповідники, роль яких полягає у розвитку пізнавальної форми рекреаційного природокористування. У їх буферній зоні можлива екскурсійна діяльність. Зона, де активна рекреаційна діяльність, має бути під обов'язковим екологічним контролем заповідника.

Складання генерального плану може мати такі фази:

1) підготовка базового огляду характеристик території, яка досліджується. Це включає характеристики природного середовища, дані щодо економічного розвитку, поточного стану навколишнього середовища, природоохоронних заходів та настрою населення;

2) попереднє виявлення територій із найбільшим потенціалом для розвитку екотуристичної діяльності, що далі

називаються екотуристичними територіями (ЕТ);

3) огляд екологічних умов, місць туристичного інтересу, існуючої інфраструктури та можливостей її розширення для кожної ЕТ;

4) оцінка граничних навантажень: екологічного, соціально-культурного й економічного для кожної ЕТ;

5) оцінка прийнятності й потенційного рівня розвитку екотуризму у регіоні на базі даних щодо граничних навантажень і попиту на екотуризм;

6) оцінка капіталовкладень, які необхідні для доведення екотуристичної сфери до потенційного рівня у регіоні, що досліджується;

7) аналіз розвитку екотуризму. Розрахунок необхідних капіталовкладень та можливих доходів від екотуризму в регіоні;

8) ідентифікація та розстановка пріоритетів щодо конкретних інвестицій у підприємства, інфраструктуру, трудові пошуки, у створення органів управління.

Пілотний проект

Пілотному проекту передують розробка первинного задуму проекту, оцінка його здійсненності, збір матеріалів та складання завдання на проектування, розробка бізнес-плану із наближеною прикидкою вартості об'єкта.

Власне пілотний проект припускає проходження таких етапів: вибір місця розташування об'єкту; передпроектне еколого-економічне обґрунтування; підготовку матеріалів для виділення земельної ділянки; розробку техніко-економічного обґрунтування; завдання на проектування: розробка проектно-кошторисної документації та проекту організації будівництва; узгодження робочої документації; далі, якщо проект затверджений, проводиться наступна фаза розробки проекту.

В Україні ще немає розважальних комплексів подібного типу. А ті, які

існують, не мають нічого спільного із запропонованим для природного парку ні за розміром території, ні за масштабом послуг, розваг та якості сервісу.

Потенційними споживачами послуг є жителі України. Але проект дозволяє охопити й рекреантів із країн ближнього та дальнього зарубіжжя. Його слід розробити базовим для України.

В основу ідеї утворення насиченого потоку рекреантів лягла регіональна співпраця. В Україні виділені основні сім напрямів утворення потоків рекреантів: Дніпропетровсько-Запорізьке; Донецько-Луганське; Київське; Львівсько-Рівненське; Одеське; Харківсько-Чернігівське; Кримське. Практично кожен регіон, значно віддалений від моря й розваг, що пов'язані з водними атракціями, постійно шукає вихід на цей сектор активного відпочинку. При цьому та ж ситуація з рекреантами на півдні України, які прибувають із Росії та Білорусі.

Місткість ринку й тенденції його розвитку. На прикладі Одеської області: тільки в одній Сергіївці курортно-оздоровчий комплекс здатний пропустити через свої здравниці й будинки відпочинку майже 100 тис. заїжджих рекреантів за курортний сезон. Близько 200 тис. людей проводять час на пляжах Кароліно-Бугаза та Крайки без можливості активно розважатися. Ті та інші не є жителями Одеси й Одеської області. А потенціал цих місць близько 600 тис. рекреантів за сезон. Одеса приймає за курортний сезон майже 1,2 млн. рекреантів, для яких пляж і ресторани сьогодні – основні види розваг. Разом наявний потенціал рекреантів складає майже 1,8 млн. осіб на рік. До цієї кількості рекреантів не увійшли приїжджі з м. Іллічівська, Ізмаїла, Белгород-Дністровського, Овідіюполя, Рені, Килії, а також курортних

приморських селищ: Курортне, Приморське та ін.

Разом із цим в Україні є Крим, Карпати, Святогір'я та інші зони, здатні разом привернути десятки мільйонів рекреантів. А в нашій країні майже 1,1 млн. осіб щорічно виїжджають з України на пляжі Середземномор'я і всі вони відвідують відкриті аквапарки (оскільки, виходячи з кліматичних умов, закриті там не потрібні). Це при вартості вхідного квитка в аквапарк не менше 30 американських доларів. А необхідно ще й долетіти до цього аквапарку з витратами на візу, переліт або туристичний автобус.

Концепція роботи критого аквапарку будується на основі кліматичних умов та регіональної зацікавленості у цьому об'єкті в Україні. Кожен крупний регіон, віддалений від місць морського відпочинку, завжди зацікавлений мати можливість стабільного розміщення своїх жителів у місцях, де відпочинок цікавіший, насичений різноманітністю. Сьогодні даний проект порівнювати ні з чим і, таким чином, неможливо визначити частку ринку, на якому він би почав своє існування. Це додає привабливості проекту і зменшує ризик інвестування. При своєчасному проведенні інвестиційної політики за цією програмою у цьому секторі бізнесу в різних регіонах, можна розраховувати, як мінімум, на десятирічне лідерство. А якщо дотримуватися цієї лінії відносно всієї концепції розвитку, то цей термін може сміливо претендувати на збільшення.

Наведене дослідження дозволяє дійти до таких *висновків*: реалізація проекту передбачає підвищення рівня доходів населення; збільшення кількості робочих місць у регіоні; поліпшення умов праці, культурних та житлово-побутових умов працівників; припинення відпливу робочої сили та пожвавлення

підприємницької діяльності у зоні парків;
зміну структури зайнятості.

З'являється ще один напрям для залучення інвестицій. Здійснення проекту дає можливість підприємцям усієї країни брати участь у цьому бізнесі.